

LAKIVALIOKUNNAN LAUSUNTO
22/2001 vp

Valtioneuvoston kirjelmä ehdotuksesta neuvoston puitepäättökseksi (laittoman huumausainekaupan vähimmäissäännökset)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunnan puhemies on 14 päivänä syyskuuta 2001 lähettänyt valtioneuvoston kirjelmän ehdotuksesta neuvoston puitepäättökseksi (laittoman huumausainekaupan vähimmäissäännökset) (U 58/2001 vp) käsiteltäväksi suureen valiokuntaan ja samalla määrännyt, että lakivaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Lena Andersson, oikeusministeriö
- poliisiylitarkastaja Reijo Pöyhönen, sisäasiainministeriö
- professori Pekka Koskinen
- professori Raimo Lahti.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut professori Ari-Matti Nuutila.

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Puitepäättösehdotus

Puitepäättösehdotuksella on tarkoitus lähentää jäsenvaltioiden rikosoikeudellista sääntelyä ja lisätä yhteistyötä huumausainekaupan torjumiseksi. Jäsenvaltioiden on hyväksyttävä puitepäättöksessä asetettu rikostunnusmerkistöjen ja seuraamusten vähimmäissäätely.

Puitepäättös velvoittaisi jäsenvaltiot säätämään laittoman huumausainekaupan, yllytyksen ja avunannon siihen sekä tällaisen rikoksen yrityksen rangaistavaksi. Laiton huumausainekauppa määritellään käsittämään laajasti erilaiset huumausaineisiin tai psykotrooppisiin aineisiin liittyvät toiminnot niin, että olennaisia kriteerejä ovat voiton tavoittelu ja toiminnan luvattomuus. Soveltamisalan ulkopuolelle suljetaan

huumausaineiden väärinkäyttäjien omaan käyttöön liittyvät teot sekä sellainen huumausaineiden välittäminen, johon ei liity voiton tavoittelua.

Lisäksi olisi säädettävä rikoksentekevälineiden ja rikoshyödyn menettämisseuraamuksista sekä rangaistusseuraamuksista. Vakavimmissa rikoksissa vapausrangaistuksen enimmäismäärän olisi oltava vähintään viisi vuotta. Jäsenvaltiot velvoitettaisiin yhdenmukaistamaan myös rangaistuksen koventamis- ja lieventämisperusteita.

Puitepäättöksessä määrättäisiin myös oikeushenkilöiden vastuusta ja niihin kohdistettavista seuraamuksista.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti siihen, että Euroopan unioni tehostaa vakavan huumausainekaupan vastaista toimintaansa Tampereen Eurooppa-neuvoston päätelmien mukaisesti. Laajamittainen huumausainekauppa on osa kansainvälistä organisoitua rikollisuutta, jossa tarvitaan kansainvälistä yhteistyötä. Kaikki unionin jäsenvaltiot ovat sitoutuneet YK:n huumausaineyleissopimuksiin. Näistä sopimuksista vuonna 1988 hyväksytty Wienin huumausaineyleissopimus koskee erityisesti toimia kansainvälistä huumausainekauppaa vastaan. Näiden yleissopimusten ansiosta jäsenvaltioiden huumausainekauppaa koskevien rangaistussäännösten tunnusmerkistöt ovat jo pitkälle yhdenmukaisia. Unionin on puututtava sellaisiin lainsäädännön aukkoihin ja oikeusapuyhteistyön esteisiin, jotka käytännössä estävät organisoituneen ja rajat ylittävän huumausainekaupan torjuntaa.

Yhteisesti sovittavan enimmäisrangaistuksen vähimmäistason olisi koskettava vain törkeitä, vaikutuksiltaan rajat ylittäviä rikoksia. Vähäisempien rikosten rangaistukset olisi jätettävä kansallisesti säädeltäviksi. Valtioneuvoston mielestä on kyseenalaista, onko tarvetta erotella huumausainerikokset tavalliseen, vakavia rikoksia varten säädettyyn ja törkeään tekemuotoon 4 artiklan edellyttämällä tavalla. Ratkaisu olisi vieras Suomen rikoslaissa omaksutulle törkeysjorastussysteemille.

Jotkut 5 artiklan mukaiset ankaroittamisperusteet ovat Suomen rikosoikeuden kannalta ongelmallisia. Suomen rikosoikeudellisessa järjestelmässä on myös päädytty siihen, että rangaistusta lieventäväksi perusteeksi on nimenomaisesti säädetty ainoastaan rikoksentehtäjän oman rikoksen selvittämisen edistäminen, ei sen sijaan toisen tekemien rikosten selvittämisen avustaminen kuten 6 artiklassa edellytetään.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT**Perustelut****Yleistä**

Huumausaineiden käyttö ja siihen liittyvä rikollisuus on vakava ongelma unionin jäsenmaissa. Jäsenvaltioiden yhteistyö vakavan, rajat ylittävän huumausainerikollisuuden torjunnassa ja selvittämisessä on välttämätöntä. Valiokunta pitää kansainvälistä viranomaisyhteistyötä ensisijaisena rangaistussäännösten yhtenäistämiseen nähden. Yhteistyötä on toteutettu vuosikymmeniä, jonka johdosta myös eri maiden kansallinen lainsäädäntö on pitkälle tunnusmerkistöjen osalta harmonisoitua. Keskeisin kansainvälinen sopimus on YK:n piirissä vuonna 1988 tehty Wienin yleissopimus, jonka asettamiin velvoitteisiin perustuu myös vuonna 1993 säädetty rikoslain 50 luku huumausainerikoksista.

Unionin neuvosto on hyväksynyt vuonna 1996 yhteisen toiminnan Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainsäädäntöjen ja käytäntöjen lä-

hentämiseksi huumeiden väärinkäytön torjumiseksi sekä laittoman huumausainekaupan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi. Valiokunta on antanut ehdotusta koskevasta valtioneuvoston kirjelmästä lausunnon (LaVL 18/1996 vp — U 62/1996 vp). Yhteisellä toiminnalla ei pyritty pitkälle menevään kansallisen lainsäädännön harmonisointiin. Valiokunta yhtyi tuolloin valtioneuvoston arvioon, että rikoslain säännökset tunnusmerkistöjen ja rangaistusasteikkojen osalta täyttävät pääosiltaan yhteisen toiminnan velvoitteet. Valiokunta katsoi yhteisen toiminnan tavoitteiden olevan myös muilta osin sopusoinnussa suomalaisen huumausainepolitiikan kanssa.

Komission tekemä puitepäättösehdotus menee yhteistä toimintaa huomattavasti pidemmälle, koska se velvoittaisi jäsenvaltioita rikoslainsäädännön harmonisointiin tunnusmerkistöjen, seuraamusten, rangaistusasteikkojen sekä koventamis- ja lieventämisperusteiden osalta. Laiton huumausainekauppa, joka velvoitettaisiin krimi-

nalisoimaan, on säädetty rangaistavaksi rikoslain 50 luvussa. Puitepäättös edellyttäisi kuitenkin ehdotetun sisältöisenä hyväksyttynä rikoslain säännösten huomattavaa muuttamista. Näitä muutostarpeita selvitetään yksityiskohtaisesti valtioneuvoston kirjelmässä. Valtioneuvosto pitää kyseenalaisena, onko huumausainerikoksia tarpeellista erotella tavalliseen, vakavaan ja törkeään tekemuotoon 4 artiklan edellyttämällä tavalla. Valiokunta pitää lainsäädännön muutostarpeiden arviointia asianmukaisena ja yhtyy valtioneuvoston näkemykseen tekemuotojen törkeys porrastuksen tarkoituksenmukaisuudesta.

Rangaistusasteikkojen yhtenäistäminen

Rikoslaisissa säädettyjen huumausainerikosten rangaistusasteikot ovat kattavia ulottuen sakosta kymmenen vuoden vankeusrangaistukseen saakka. Lakivaliokunta on tämän vuoden aikana ottanut kantaa rangaistusasteikkojen yhtenäistämiseen puitepäättöksiin (LaVL 5/2001 vp, LaVL 6/2001 vp ja LaVL 9/2001 vp). Valiokunta toistaa aikaisemmissa lausunnoissa esitetyt yhtenäistämistä koskevat kielteiset näkemykset eikä puolla puitepäättöksen hyväksymistä tältä osin.

Koventamis- ja lieventämisperusteet

Puitepäättöksen 5 artiklassa säädettäisiin rangaistuksen koventamisperusteista. Artikla on ongelmallinen suomalaisen lainsäädännön kannalta. Rikoslaisissa rikosten törkeät tekemuodot määritellään luettelemalla säännöksissä kvalifiointiperusteet tyhjentävästi ja edellyttämällä

lisäksi, että teko on myös kokonaisuutena arvoستن törkeä. Puitepäättöksen mukaan yhden perusteen olemassaolo olisi riittävää. Säännökset ovat myös sisällöllisesti epämääräisiä ja lakiteknisesti kehnoja.

Valiokunta on aikaisemmissa lausunnoissaan arvioinut kriittisesti pyrkimystä yhdenmukaistaa jäsenvaltioiden rikoslainsäädäntöä yksityiskohtaisin kvalifiointiperusteita ja mittaamisperusteita koskevin säännöksin (LaVL 15/2000 vp, LaVL 5/2001 vp ja LaVL 20/2001 vp). Näiden kannanottojen mukaisesti valiokunta ei pidä ehdotusta asianmukaisena.

Puitepäättösehdotuksen 6 artiklassa säädetään rangaistuksen lieventämisperusteista. Rangaistusta voitaisiin lieventää mm., jos rikoksentekijä ilmiantaa muita rikoksentekijöitä. Säännösehdotus on vastaavanlainen kuin terrorismia koskevassa puitepäättösehdotuksessa (U 64/2000 vp). Ehdotuksesta antamassaan lausunnossa valiokunta ei pitänyt suotavana tällaisen säännöksen hyväksymistä (LaVL 20/2001 vp). Valiokunta katsoo, että lieventämisperustetta ei pidä hyväksyä myöskään tässä yhteydessä.

Lausunto

Lausuntonaan lakivaliokunta kunnioittavasti ilmoittaa,

että valiokunta yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan rangaistusasteikkoja sekä koventamis- ja lieventämisperusteita koskevin huomautuksiin.

LaVL 22/2001 vp — U 58/2001 vp

Helsingissä 14 päivänä marraskuuta 2001

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Henrik Lax /r	Kirsi Ojansuu /vihr (osittain)
vpj.	Matti Vähänäkki /sd	Veijo Puhjo /vas
jäs.	Sulo Aittoniemi /alk	Susanna Rahkonen /sd
	Leena-Kaisa Harkimo /kok	Tero Rönni /sd
	Erkki Kanerva /sd	Mauri Salo /kesk
	Toimi Kankaanniemi /kd	Timo Seppälä /kok
	Annika Lapintie /vas	Marja Tiura /kok
	Paula Lehtomäki /kesk	Lasse Virén /kok.
	Kari Myllyniemi /kesk (osittain)	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Timo Tuovinen.